

Enige kanttekeningen bij de discussie n.a.v. de constructie en invoering van de middenschool

H. P. M. CREEMERS EN A. DE VRIES

1. De reacties zijn als volgt te typeren: Lagerweij is het met onze beschrijving oneens. Hij stelt dat ze onvoldoende is onderbouwd en dat bovendien de trage ontwikkeling van de middenschool niet is veroorzaakt door de gekozen strategie. Verder acht hij het te ontwikkelen alternatief ontoereikend en theoretisch-empirisch achterhaald.

Schüssler is het grotendeels eens met de beschrijving van de situatie in de afgelopen jaren, vooral ten aanzien van de bijdrage van de ontwikkeling in de scholen aan het landelijke ontwikkelingsproces, maar vraagt zich af of een andere strategie tot een andere ontwikkeling zou hebben geleid.

Leune is het grotendeels eens met de analyse. Hij gaat in zijn reactie vooral in op datgene wat van de experimenterscholen kan worden verwacht en ontwikkelt een alternatief.

In deze kanttekeningen zullen we eerst op de kritiek op de beschrijving en op de door ons gegeven analyse ingaan en daarna o.a. via een reactie op de bijdrage van Leune ons alternatief verduidelijken.

2. Er wordt door Lagerweij gesteld dat de empirische fundering voor onze stellingname niet aanwezig is en dat er weinig argumenten vanuit de voortgang van het evaluatieproces worden gegeven om onze stelling te onderbouwen. Inderdaad zijn er weinig bronnen, maar we hebben op het moment dat de bijdrage werd samengesteld (augustus 1980) getracht van zoveel mogelijk bronnen gebruik te maken. Ook wordt gesteld, dat er in de scholen meer gegevens aanwezig zijn; dat mag dan wel zo zijn, maar die stonden ons niet ter beschikking.

Overigens, en dat is belangrijker dan het wel of niet aanwezig zijn van de bronnen completeert het door Schüssler gegeven beeld onze beschrijving. Dit is enigszins in tegenspraak met het beeld van het ontwikkelingsproces dat Lagerweij geeft.

Nogmaals, wat is het beeld dat wij van het ontwikkelingsproces hebben. Wij stellen niet dat er geen ontwikkeling in de scholen heeft plaatsgevonden. Integendeel, er is zeker sprake van ontwikkeling in de scholen. Echter of dit convergeert naar een ontwikke-

ling op landelijk niveau van middenschoolonderwijs wordt door ons betwijfeld. Verder wordt er te weinig gebruik gemaakt van de ervaringen van de verschillende scholen. We betwijfelen in onze bijdrage of op deze wijze de overtuigingskracht naar een landelijke invoering van de middenschool voldoende is.

Het is een onjuiste interpretatie van Schüssler dat wij de ontwikkeling in de scholen geringschatten. Een dergelijke ontwikkeling garandeert echter niet het totstandkomen van de middenschool op landelijk niveau.

3. Een belangrijk gedeelte van het betoog van Lagerweij is erop gericht aan te tonen dat de strategie onontkoombaar was, gegeven de politiek maatschappelijke situatie.

Ten eerste kan men zich afvragen of dit startpunt van een experiment middenschool inderdaad zo onvermijdelijk was.

Ten tweede, als dit startpunt dan onvermijdelijk was, kan men zich afvragen of het op voorhand niet mogelijk was geweest, de negatieve effecten ervan voor de argumentatie van invoerbaarheid en/of wenselijkheid van de middenschool uit te schakelen.

Ten derde, en daarop is het grootste gedeelte van onze bijdrage gericht, vragen wij ons af of het mogelijk was geweest eventueel binnen het gekozen startpunt andere vormen van uitwerkingen aan de ontwikkeling en invoer van de middenschool te geven. Juist bij een zo zware belasting van dit innovatieproces had men naar onze mening de vraag moeten stellen of een samspraak strategie die zoveel bewijslast op de schouders van de school legt, wel de juiste was, en of in een dergelijk innovatieproces dat politiek en maatschappelijk zo zwaar beladen was, men er juist niet op gericht had moeten zijn minder de scholen met de ontwikkeling te belasten. In deze is de analyse van de bewijslast zoals door Leune in zijn reactie gemaakt te zien als een aanvulling op onze argumentatie.

4. Wanneer Lagerweij ons verwijt dat onze reactie weinig is gebaseerd op empirische gegevens, mag

tegenover zijn reactie worden opgemerkt, dat een aantal van zijn overwegingen nauwelijks innovatietheoretisch van aard te noemen is, maar meer uitgaan van bepaalde ideologieën ten aanzien van het op gang brengen en instandhouden van onderwijsvernieuwing. Deze ideologie aansluitend bij meer algemeen maatschappelijke opvattingen ten aanzien van veranderingen trekt naar onze mening een te zware wissel op organisatorisch vermogen en inhoudelijk onderwijskundige deskundigheid van de scholen en maakt zoals we dat proberen aan te geven, een te gering gebruik van de schaars aanwezige deskundigheid.

Bovendien in het kader van de overtuigingskracht in verband met de invoering van de middenschool werken eventuele positieve effecten averechts in die zin dat belasting van de school in het proces als argumenten contra de invoering van de middenschool zullen worden opgevat. Overigens is het een onjuiste interpretatie van het alternatief dat we ontwikkeld hebben, om te stellen dat practici niet serieus worden ingeschakeld bij doelbepaling en ontwerp van vormgeving. In ons voorstel wordt meer uitgegaan van tekentafelwerk en het bundelen van deskundigheid. Tot die deskundigheid rekenen wij in ieder geval ook de deskundigheid ten aanzien van de onderwijspraktijk en de uitvoering van onderwijs welke bij practici aanwezig is. Overigens is de wijze waarop deze deskundigheid kan worden ingezet in het totaal van het ontwikkelings- en invoeringsproces nog gedeeltelijk open. Duidelijk mag zijn dat in het alternatief van veel meer gegevens c.q. deskundigheid gebruik wordt gemaakt dan op dit moment in het innovatieproces en in de experimentescholen het geval is. Het mag duidelijk zijn dat in tegenstelling tot wat Schüssler suggereert, ons alternatief niet betekent teruggaan naar af, maar van de ervaringen profiteert welke in de afgelopen periode zijn opgedaan. Het tracht echter wel meer te conveniëren en te richten in een beter uitgelijnd innovatieproces.

5. Op het innovatieproces middenschool is een groot aantal externe factoren van invloed geweest. Men had een totale innovatiestrategie kunnen uitzetten die van deze externe factoren getracht had gebruik te maken bij het constructieproces of die het innovatieproces in zekere zin minder gevoelig zou hebben

gemaakt voor deze omgevingsfactoren. Doordat de innovatiestrategie echter zo weinig was uitgetekend, was het toch al kwetsbare innovatieproces extra gevoelig voor omgevingsfactoren en veranderingen in de politieke maatschappelijke situatie. Door een uitgelijnde op deze maatschappelijke krachten afgestemde innovatiestrategie zou het innovatieproces minder kwetsbaar zijn geweest.

Zo zou het ook minder kwetsbaar worden wanneer op grond van het tekentafelwerk de constructie en invoering van de middenschool kan worden opgezet.

6. Zoals ook reeds uit onze bijdrage blijkt zijn we het eens met Leune dat er een middenschool zou moeten ontstaan. Echter daarbinnen is nog veel constructiewerk nodig. Bij dergelijk constructiewerk zijn ook de ervaringen van de scholen van belang. In het door Leune aangetekende alternatief komen die alleen via een staatscommissie naar voren. Dit zou o.i. een te ver van de onderwijspraktijk verwijderde vorm zijn. De vraag is bovendien of via een staatscommissie de voorbereiding van een middenschoolwet niet een erg lange weg is en of het niet te verkiezen is te starten met het voorbereiden van een wet binnen het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen die een aantal zaken ten aanzien van de invoering van de inrichting van de middenschool zeker gezien de discussie rondom de vrijheid van het onderwijs nog open laat. Bovendien is over inrichting van het onderwijs gezien de landelijke opbrengst van scholen die in het innovatieproces op dit moment betrokken zijn en de vorderingen van de SLO op dit terrein nog weinig te zeggen. Na aanvaarding van de wet zou naar onze mening een periode aanbreken waarin op grond van de ervaring in de scholen via een grotere convergentie van deskundigheid in de SLO, onderzoek, begeleiding e.d. de constructie en invoering van de middenschool verder wordt voorbereid en uitgevoerd. Dit proces zou door een landelijke zware 'stuurgroep' moeten worden uitgezet en gecoördineerd. Het zal duidelijk zijn uit deze toevoeging op het door ons ontwikkelde alternatief, dat wij het oneens zijn met het idee dat in een dergelijke structuurdoorbreking in de onderwijsvernieuwing het initiatief alleen aan de scholen moet worden gelaten zoals Schüssler suggereert.